

PEYGAMBER VE ÂLİMLER ARASINDA *DIRİLİŞ* Sezai Karakoç'un *Hızır'la Kırk Saat*'i

A. Cüneyt Issi*

Özet: Sezai Karakoç'un *Hızır'la Kırk Saat*'i, anlatıcının Hızır olduğu kırk şiirden oluşur. Şiirlerin dert ve özlem ortaklığı, okurun onları uzun bir metin gibi okumasını da mümkün kılmaktadır. Eserin mesajları, *Kur'an-ı Kerim*'de hikâyeleri anlatılan Hz. Musa'nın Hızır rehberliğindeki hikmetli yolculuğu ve Ashab-ı Kehf'in bir mağarada 300 yılı aşkın bir süre uyuması üzerinden verilmeye çalışılır. *Hızır'la Kırk Saat*, bu yönüyle Karakoç'un bazı Peygamberler ve din ulularının olgunlaşma serüvenleri etrafında *diriliş* idealini somutladığı bir eser olarak değerlendirilebilir. *Diriliş*, *Hızır'la Kırk Saat*'te "bengisuyu" kavramıyla ifade edilir ve kitapta hakikat yolundaki serüvenlerinden söz edilen isimlerin hepsi, okurun *diriliş* için anlaması ve özümsemesi gereken kaynaklar olarak sunulur.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, *Hızır'la Kırk Saat*, *Diriliş*, Bengisuyu, Hz. Musa, Hızır, Ashab-ı Kehf

THE RESURRECTION OF THE PROPHETS AND SCHOLARS Sezai Karakoç's Forty Hours With Hızır

Abstract: Sezai Karakoç's *Hızır'la Kırk Saat* (Forty Hours with Hızır) is comprised of forty poems narrated by Hızır (an immortal person believed to come in time of need). Grief, together with longing, helps reader read them as a long story, as well. Messages of the text are rendered over the journey Prophet Musa takes in the guidance of Hızır, and Seven Sleepers who slept in a cave for over 300 years. In this sense, *Hızır'la Kırk Saat* could be understood as the embodiment of the idea resurrection, which is the story of maturation of some Prophets and scholars of religion. Resurrection is referred with "bengisuyu" (eternal water, water of life) in *Hızır'la Kırk Saat*, and all of the names mentioned in their adventurous path of reality are presented as the sources to be taken and internalized for the idea of resurrection.

Keywords: Sezai Karakoç, *Forty Hours with Hızır*, *Resurrection*, *Water of Life*, *Prophet Musa*, *Hızır*, *Seven Sleepers*

GİRİŞ

Sezai Karakoç, *Şiirler I*, *Hızır'la Kırk Saat* adıyla yayınlanan ve toplam kırk şiirden oluşan kitabını, 1967 yılının Mayıs-Haziran aylarında, "aşağı yukarı kırk gün" İstanbul Yenikapı'da deniz kenarındaki kahvelere giderek, her gidişinde bir şiir yazarak oluşturmuştur. (Karataş 1998: 244). Karakoç, *Diriliş* dergisinde kitabın adının, içindeki şiir sayısından ve bunların yazılma süresinden

kaynaklandığını şöyle anlatıyor: “Her gidişimde net bir saat yazmış olduğumu kabul edersek kitap için kırk saatlik net çalışma olmuş demektir. Kitabın ismi de bir nevi bu oluşumuna uygunluk göstererek *Hızır ile Kırk Saat* oldu” (Akt. Karataş 1998: 244) Hızır’ın anlatıcı, şairin sözünü emanet ettiği ‘varlık’ olarak okurun karşısına çıktığı kitabın yazılış hikâyesindeki “kırk gün” ve “kırk saat” belirlemelerinin Hızır’la; dolayısıyla ‘*kırklar yediler*’ söylemiyle ilgili olduğu açıktır.

Sezai Karakoç’un *Hızır ile Kırk Saat*’inin yapı ve içerik, dert ve özlem düzeylerindeki öykünmesi, Kur’an-ı Kerim’in “Kehf Suresi”nde anlatılan ve birazdan detaylarını vereceğimiz Hz. Musa ile Hz. Hızır’ın buluşmasıdır. Bilindiği gibi, vahiy üzerine gerçekleşen bu buluşma, iki denizin birleştiği bir noktada olmuştur. Ardından, Hz. Musa, Hz. Hızır’la yalnız başına zahiri bilginin körleştirici ve yanıltıcılığının ancak *hikmet* ya da *ledünn bilgisi*’yle önüne geçilebileceğinin vurgulandığı çeşitli olaylara şahitlik ettiği bir yolculuğa çıkar. Karakoç’un “(s)anki orada Hızır’a randevu vermiştim de, her gidişimde, bu randevunun verimi ve armağanı olarak bir bölümle döndüm” (Akt. Karataş 1998: 244) demesi ve şiirleri iki denizin birleştiği İstanbul’da, Yenikapı’da yazması, yaslandığı bu temel metinle anlam kazanır.

Hızır ile Kırk Saat’teki şiirlerde Hızır, sözün emanet edildiği figürdür. Şair onu “mask” ya da bir “sözcü” olarak kullanmıştır. Bu durumda, -bazı şiirlerde Hızır ve şair’in sözleri birbirine karışsa bile- şair’in Hızır’ı, *okur*’unsa, Hızır’la buluşmazdan önceki bilgi’yi Hz. Musa’yı temsil ettiğini söylemek, bir dereceye kadar mümkündür. O nedenle, kırk şiiri, sırtını Hızır ve kırk sayısının mistik ve kutsal gücüne yasladığı gibi, Hz. Musa’nın onunla yolculuğunun anlam ve mesajlarını hatırlatmak özleminin dışı vurulduğu metinler olarak okumak doğru olacaktır.

Bu tespitten hareket edildiğinde, *Hızır ile Kırk Saat*’teki Hızır’ı, “anlatıcı” ve “bakış açısı” problemi bağlamında düşünmek, Hızır’la şair arasındaki ilişkiyi buna göre değerlendirmek doğru olacaktır. Bunun için, tek ve uzun bir şiir gibi düşünebileceğimiz eserdeki Hızır’ı, önce tarih ve inanç düzlemindeki özellikleri ile tanımamız, ardından, Hızır ile *Hızır ile Kırk Saat*’teki Hızır’ı karşılaştırmamız gerekecek. Çalışmamızın ikinci adımında, şairin adının da önüne geçmiş olan “*Diriliş*” ideali ile anlatıcının Hızır olmasının nedenleri üzerinde durulacaktır. Böylece, Şair, Hızır ve *Diriliş İdeali* arasındaki ilişki de ortaya çıkmış olacaktır.

TARİH VE İNANÇ DÜZLEMİNDE HIZIR

Hz. Hızır, Hz. İbrahim (A.S)’dan sonra yaşamıştır, peygamber veya velî olduğuna inanılır. Avrupa ve Asya kıtalarına hâkim olan Zülkarneyn (A.S)’ın kumandanı ve teyzesinin oğlu olduğu da söylenir. Asıl adının Belkâ bin Melkan, kün-

yesinin Ebü'l-Abbâs olduğu ve soyunun Nûh (A.S)'ın oğlu Sam'a dayandığı bildirilmiştir. Bâzı kaynaklarda, Hz. Hızır'ın İsrailoğullarından olduğu belirtilir.

Kur'an-ı Kerim'in Kehf Sûresi 60 ve 80. Âyetlerinde ve bazı Hadis-i Şeriflerde Hz. Musa'nın Hızır (A.S)'la buluşup görüşmesi, onunla yaptığı yolculuktan söz edilir. Kendisine Allah tarafından rahmet ve "gizli ilim" verilen bu kulun Hızır olduğu, başta *Buhari*, *Müslim* olmak üzere Ebu Davud Tirmizi ve el-Müstedrek'te yer alan bazı hadislerde bildirilmiştir. (<http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=425>). *Kehf Sûresi'*nde bu olay şöyle anlatılır:

60. "Bir vakit Musa genç adamına demişti ki: "Durup dinlenmeyeceğim; tâ iki denizin birleştiği yere kadar varacağım, yahut senelerce yürüyeceğim."

61. Her ikisi, iki denizin birleştiği yere varınca balıklarını unuttular. Balık, denizde bir yol tutup gitmişti.

62. (Buluşma yerlerini) geçip gittiklerinde Musa genç adamına: Kuşluk yemeğimizi getir bize. Hakikaten şu yolculuğumuz yüzünden başımıza (epeyce) sıkıntı geldi, dedi.

63. (Genç adam:) Gördün mü! dedi, kayaya sığındığımız sırada balığı unuttum. Onu hatırlamamı bana şeytandan başkası unutturmadı. O, şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitmişti.

64. Musa: İşte aradığımız o idi, dedi. Hemen izlerinin üzerine geri döndüler.

65. Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik." (Kur'an-ı Hakim ve.. 1998: 300)

Hızır, doğruyu bulmasına yardım edecek bilgi'ye ulaşmak için, bu kulla yolculuk etmek ister. Hızır, birlikte yolculuğa 'evet' derken, tek bir şart koyar: Görükleri hakkında soru sormamak. *Kur'an-ı Kerim'*de bu diyalog şöyle aktarılır:

66. Musa ona: Sana öğretilenden, bana, doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tâbi olayım mı? dedi.

67. Dedi ki: Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin.

68. (İç yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredersin?

69. Musa: İnşaallah, dedi, sen beni sabreder bulacaksın. Senin emrine de karşı gelmem.

70. (O kul:) Eğer bana tâbi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma! dedi" (Kur'an-ı Hakim ve.. 1998: 300).

Böylece, Hızır'ın rehberliğindeki yolculuk başlamış olur. Ancak, yolculuk sırasında Hz. Musa verdiği sözü unutmuş; her bir olayın ardından, Hızır'ın yaptığını eleştirerek neden öyle yaptığını sormuştur. Bu bağlamda, *Kur'an-ı Kerim'*de Hz. Musa'nın nedenini sorguladığı üç olaydan söz edilir: Birincisi, Hızır'ın bindikleri gemiyi delmesi; ikincisi, suçsuz ve günahsız bir çocuğu öldürmesi; üçün-

cüsü ise, yıkılmak üzere olan bir duvarı onarmasıdır. Her bir eyleminden sonra, Hz. Musa'nın Hızır'a yaptığıının nedenini sorması üzerine Hızır (A. S) şu cevabı verir: "Sen benimle arkadaşlık etmeye sabredemezsin, dememiş miydin?" (Kur'an-ı Hakim ve.. 1998: 301). 3. ve son olaydan sonra Hızır, olan bitenlerin hikmet'ini Hz. Musa'ya şöyle izah eder:

79. "Evvvela o gemi, denizde çalışan birtakım fakirlere ait idi. Ben onu kasden bir miktar zedeledim. Zira öte yanında sağlam olan bütün gemileri gasbeden zalim bir Hükmüdar vardı."

80. "Oğlan çocuğuna gelince: Onun ebeveyni mü'min insanlar idi. Bu çocuğun onları ileride azgınlığa ve küfre sürüklemesinden korktuk."

81. Onların Rabbinin, kendilerine, onun yerine daha temiz, daha hayırlı, merhamette ondan daha hisli bir çocuk ihsan etmesini diledik."

82. "Gelelim duvara: O duvar şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Duvarın altında da onlara ait bir define gömülü idi. Babaları salih, iyi bir insandı. Rabbin onların reşit olacakları çağa gelip, definelerini o zaman çıkarmalarını irade buyurdu.

Bütün bunlar Rabbinden birer lütuf ve rahmet olup, ben hiçbirini kendi görüşümle yapmış değilim. İşte hakkında sabırsızlık gösterdiğin meselelerin içyüzü bunlardan ibarettir." (Kur'an-ı Hakim ve... 1998: 301).

Bu kıssadan, Hz. Musa ve Hz. Hızır'a ilişkin olarak çıkarılabilecek sonuçlardan bazıları şunlar: 1. Hızır'ın, (Hz. Musa'nın bilmediği) İlm-i ledün bilgisine sahip olması. Bilindiği gibi, Hz. Musa, şeriat sâhibi bir peygamberdir ve onu tatbik ile mükelleftir. Hazret-i Mûsâ'nın Hızır (A.S)'a ledünnî ilmi öğrenmesi için gönderilmesi, oldukça dikkat çekicidir. Hazret-i Mûsâ'nın ve Hz. Hızır'ın sâhip oldukları müşterek ilim, asırlar sonra gelecek olan Hazret-i Muhammed Mustafâ (S.A.S)'da birleşmiştir.

Hz. Musa, şeriat Peygamberi olduğundan, içinde bulunulan zaman'ın ve görünün'in ilmine vâkıftır. Olayları buna göre değerlendirmektedir. Oysa, ledün ilmi'ne sahip olan Hızır, bütün zamanların ve özellikle de istikbâlin bilgisine sahiptir. Bir araya gelişini bir eğretilene olarak düşünürsek, Hz. Hızır, iki bilgi alanının (denizin) birleşmesini, yani ölümsüzlüğü temsil eder ve bu bilgi alanı, Hz. Musa'nın yabancı olduğu alandır. Hz. Musa, iki denizin birleştiği yere geldiğinde tuzlanmış ölü balığın canlanması gibi, Hz. Hızır'la yolculuğunun ardından adeta bir diriliş yaşamıştır. Bu durum, sembolünü, hepsi aynı anlama gelen "âb-ı zindegi", "âb-ı câvidanî", "dirilik suyu", "bengisu", "hayat kaynağı", "aynül-hayat", "nehr'ül-hayat", "âb-ı Hızır", "âb-ı İskender" ve "âb-ı hayat" adlandırmalarında bulur.

Allahü Teâlâ, Hızır (A.S.)'a insan şeklinde görünmek ve kıyâmete kadar, yardım isteyen Müslümanların imdâdına yetişmek, onlarla çeşitli suretlere gire-

rek konuşmak, ilim öğrenmek ve öğretmek özelliklerini vermiştir. Onun için bazı âlimler onun “nebi” (peygamber), bazı âlimler de “veli” olduğunu söyler. Sahîh-i Buhârî’de bildirilen bir Hadîs-i Şerifte, Peygamberimiz “Hızır (aleyhis-selam), otsuz kuru bir yerde oturduğunda, o yer birdenbire yemyeşil olur, peşi sıra dalgalanırdı.” buyurmuştur. (Buhari 1986: 144).

HIZIRLA KIRK SAAT’İN ANLATICISI OLARAK HIZIR VE BAKIŞ AÇISI

*Hızır*la *Kırk Saat*’in ilk şiiriyle birlikte anlatıcı Hızır ortaya çıkmış; ancak, geldiği ülkede “yarasalar”, safiyetlerini kaybetmemiş “atlar”, “çocuklarını al kadınları kaçırmazın” diye adını anan bazı kadınlar ve hutbe okuyan İmam’ın sözlerinin arasına birkaç kelime sıkıştırdığında irkilen birkaç kişi dışında, kendisini tanıyan hiç kimse kalmamıştır (2. Şiir: 9; 3. Şiir: 10) O ülkenin “çok sağlam surlu” şehrinde “soluk alır bir nesne” bulamadığını söyleyen Hızır, kutsal kitapları okumayan, okusa da anlamayan insanların bulunduğu bu şehirden uzaklaşır. (1. Şiir: 7). Ardından, “Yeşil sarıklı ulu hocalar”ın öğretmediği ve her biri “ölüm” anlamına gelen çeşitli sahne ve olayları okura aktarır. “Rapor” başlıklı 5. şiirde, iki yüzyıl insanoğluna görünmeme kararı alır. Bu tarih, kitabın yayınlandığı 1967 yılı dikkate alındığında, Hızır, Osmanlı Devleti’nin gerileme sürecine girdiği 18. yüzyılda bu kararı almıştır, denebilir. Buna göre, *Hızır*la *Kırk Saat*, Hızır’ın mahkûmiyet dönemini, Hakikat medeniyetinin kurucu unsurlarını hatırlamalarla aklından geçirmesini, böylelikle onları geleceğe; yeniden diriliş’in başlayacağı günlere saklaması olarak düşünülebilir.

*Hızır*la *Kırk Saatte*’te mahkûmiyet, *güncel olan*’dan ve *görünen*’den uzak kalmak; dışarı’ya değil, içeri’ye, şimdi’ye değil geçmiş’e ve anılara kapanarak “korunmak” anlamına gelebilir. Mahkûmiyet, hemen “Ashâb-ı Kehf”i de akla getirmektedir. Onlarla ilgili bilgiler, *Kur’an-ı Kerim*’in “Kehf Suresi”nde verilmektedir (Kur’an-ı Kerim ve... 1998: 293-295) Ashâb-ı Kehf, 309 yılı bir mağarada uyuyarak geçirmiştir. Zâhirde bir ceza olan bu durum, aslında onların azgınlık ve sapkınlıktan korunmalarını sağlamıştır.

*“Uyudular uyuyarak onardılar
Işıttılar insan yüreğini
Kentler battı kentler çıktı uyudular
Mağaranın ağzını kapatan kaya
Değirmentası gibi döndü yüzyıllarca
En az gerekli gün ışığını vererek içeri
En yüce bir yaşama için gerekli
Kâbusları süpüren umut için gerekli
Rüya gören sayıklayan beyin için gerekli
Kurban sanatının şehidi eller için gerekli*

*Kelimeyi dürbün gibi geleceğe çeviren
Dağ görünümlü diller için gerekli” (20. Şiir: 48)*

Kitabın bundan sonraki şiirlerinde Hızır, Ashab-ı Kehf’in uykusunun metaforik anlamı ya da “hikmet”ine uygun şekilde, onların uykusunu bengisuyu kaynaklarını hatırlama ve hatırladıklarını evrensel ve ebedi hakikat uyarlığının ilkelerine dönüştürme faaliyetine girer. O nedenle, geçmişe gömülme’yi, hatırlananlarla bugünü ve yarını besleme, uyanma, dirilme’ye vesile kılma çabası olarak değerlendirilmelidir.

Ashab-ı Kehf’in mağara dönemi, fiziksel bir saklanma olarak okunabileceği gibi, zihinsel dağılma ve unutulma’ya karşı koyuş; hakikat bilgisini, safliğini bozmadan muhafaza edilmiş olarak okunabilir. Hızır’ın insanlara görünmeme kararı bu bağlamda düşünüldüğünde, şiirin anlatıcısı olan Hızır ile *Kur’an-ı Kerim*’de bahsi geçen Hz. Musa’nın görüştüğü “o kul” arasındaki fark, şöyle belirlenebilir. Kehf Suresi’ndeki Hızır, olaylara ve dolayısıyla zamana fiili olarak müdahale eden biri iken, *Hızır’la Kırk Saat*’in Hızır’ı sadece olmuş bitmiş olayları ve bunların hikmetlerini anlatır. Öte yandan, *Hızır’la Kırk Saat*’te okur, Hızır’ın anlattığı olaylara bizzat şahit olmamış, sadece olup bitmiş olayların hikmetlerini dinleyen Hz. Musa yerine geçmiştir. Kısaca ifade etmek gerekirse, okur, *zâhir*’le meşgul edilmemiş, kestirme yoldan, *hikmet*’le buluşturulmuştur.

Hızır’ın, İslam’ı çeşitli olay, kişi ve mekânlar bağlamında hatırlamasının, onların hikmetleri üzerinde durmasının en önemli gerekçesi, tesadüf ettiği bir grup çocuğun birbirlerine ondan bahsetmeleri olmuştur. Bu durum, Hızır’ın ‘çocuk’ ile ‘Ashab-ı Kehf’ uykusu ve ‘diriliş ideali” arasında bir ilgi kurmasından kaynaklanmış olabilir.

*“Ben hızırı gördüm kardeşim
Ermişler için topluyordu zeytinleri
Konuşması hint ilahisi
Ürküntüsü çocuk çilesi
Genellikle dağ havasını taşıyan biri
Yemesi bir gülün dirilişi” (7. Şiir: 15)*

Hızır, onları duyduktan sonra, okur da yanında olduğu halde, “*saatleri kıra kıra*” geleceğe doğru ilerletebileceği bengisuyu zamanı’nı, bu kez tersine, “*saatleri kıra kıra*” geri döndürerek işletmeye başlar. Böylece, hatırladıklarını hikmetleriyle birlikte anlattıkça, az önceki karamsarlığı, yerini Ashab-ı Kehf’in uykusu’nun geleceğe dönük mutlu iyimserliğine bırakır. (9. Şiir: 19). Denebilir ki, *Hızır’la Kırk saat*’te amaçlanan, Hızır aracılığıyla geçmişin bengisuyu kaynaklarını bugüne ve yarına aktarmak, onlardan bugüne ve yarına diriltici modeller taşımaktır.

Sezai Karakoç'un sözlüğünde "bengisuyu zamanı", İslâm ideali etrafında anlam kazanan ve çeşitli İslam figürlerinin hayatlarına ait hikmetli olay ve durumlardan oluşan bir silsiledir. Bengisuyu zamanı, en başta tabiat'ın mucizevî düzeninde, ardından çeşitli peygamber, veli, din bilginleri arasında görünür. Bu unsurlarla belirginleşen akış, zaman içindeki unutuş veya sapmalara rağmen, sonsuza dek akıp gidecek, hiçbir zaman silinip kararmayacak, her daim okunaklı kalacaktır. İnsanlığa yeniden hatırlatıldığı taktirde, zamana *çakılmış* olan bu fotoğraf ve anekdotlar, onlardan sızan anlamlar etrafında yeniden diriliş veya "uyanış" imkân dairesine girecektir. Mesele, söz konusu fotoğraf ve olayların muhataplarıyla buluşturulması, yorumlanmasıdır. İşte bu nedenle, *Hızır'la Kırk Saat*, Hızır'ın yeniden diriliş, uykudan uyanış ya da unutkanlığın sona ermesi için zaman içindeki çeşitli bengisuyu kaynaklarına uğrayarak onları yorumlaması, yani *kaynatması* ile oluşmuş şiirler toplamıdır. Hızır'ın bunları ele alış, değerlendiriş ve anlatışı, İslam idealini tekrar yeşertmek, yeniden ona can vermek ve insanlığı bu can suyu sofrası etrafında bir araya getirmektir. Kendisi de bir bengisu kaynağı olan Hızır, *anlatmak* suretiyle diğer bengisu kaynaklarını harekete geçirmeye; böylelikle "*bin Hızır*" olarak insanları diriltmeye / uyandırmaya çalışır (9. Şiir, s. 20).

Yusuf'un '*gömleğinin yıkandığı*', '*Mısır'ın kapılarını açan*', '*Davut'un demirini eriten*' bir güç olan bengüsü, zâhid ve *ulu hoca*'lardan öğrenilmez. (9. Şiir: 21). Hızır'a göre, en başta tabiat (mekân) olmak üzere, tarih (zaman) ve çeşitli insan davranışları, hatta kötülük gibi görünen olaylar bile, basiret sahipleri için ciddi bengisuyu kaynağıdır.

"Ey ulular sizin bana öğretmediğinizi
Ben zamandan öğrendim
Kuruyan hurma dalından öğrendim
Damıtılmış petrolden öğrendim
Yavrusunu arayan bir deveden öğrendim
Hapsedilmiş yarı yanık
Sancaklardan öğrendim
Yıkılmış taş kemerlerden öğrendim
Harap handan köprüden öğrendim"(3. Şiir: 10)

Kitabın 8. şiirinde, Bengisu korusu, çağlar üstü ve her daim ilham verici olan belli başlı bengisuyu kaynaklarını tek tek sayar. Bunlar "*namaz*", "*oruç*", "*Zebur*", "*İncil*", "*Tevrat*" ve "*Kur'an-ı Kerim*"dir. Peygamberler ve din uluları, bunlardan beslenerek bengisuyu olma mertebesine erişmişlerdir.

"...

*Namazda yürüyoruz ışıldayan meşalelerle
Oruçta aydınlığız İsayla Meryemle*

*Kulağımızda hep zebur düşünleri
Düşümüzde incil şölenleri
Ufkumuzda Tevrat ülkeleri
Sina dağından yapraklar
Ve Kur'an ordusunu
Başkentlere götüren bir kumandan gibi
En soy arap atının üstünde
Dimdik duran bir başkan gibi
Bengisu alayının önünde" (9. Şiir: s. 20, 21)*

DIRİLİŞ DÜŞÜNCE Sİ VE HIZIR'IN BENGİSU GÜZERGÂHLARI

*Hızır*la *Kırk Saat*'in anlatıcısı olan Hızır, tarihî sürekliliği, fizik ve metafiziğin iç içeliğini/birlikteliğini ima eden bir figürdür. Zaman ve mekânlarüstü özelliklerinden dolayı; yani görünen ve görünmeyen'e ilişkin bilgisiyle o, şaire içerik ve söylem düzeyinde olduğu gibi, kitaptaki şiirlerin niyet'ini ortaya koymak açısından da önemli imkânlar sunar. Ayrıca, kılıktan kılığa girebilmesi, zamanlar arasında yolculuk yapabilmesi, zâhir ve bâtin bilgisine sahip olması gibi özellikleri nedeniyle, *âb-ı hayat*'ın çeşitli görünümdeki metaforuna dönüşmüş olarak şiirlerde karşımıza çıkar. Bu bağlamda Hızır, Hz. Musa'nın yolculuğunda olayların arka yüzünü, hikmeti temsil eden gerçek bir figürken, Mevlânâ söz konusu olduğunda onu tamamlayan 'Şems', Hz. İbrahim söz konusu olduğunda onu İbrahim yapan 'ateş', Hz. Yakup söz konusu olduğunda 'olgunlaştıran hicran' demek olan 'Yusuf', Muhyiddin İbn Arabî söz konusu olduğunda onu ölümcül hastalıktan kurtaran 'Yâsin Suresi'.. olarak görünmektedir. Bu bağlamda, bir varlık meselesi olan diriliş, sözü edilen bengisuyu kaynaklarıyla karşılaşma, onlarda yanma-yıkanma/arınma veya bu sınav süreçlerini figürleriyle birlikte hatırlama ve onların aynasında kendini gözden geçirme/kontrol etme, 'yeniden inşa etme' anlamlarına gelmektedir. Bu durum, Mevlânâ'nın Şems'le yaşadığı sürece ve sonuçlarına benzer.

*"Şems nasıl değıştirdi
Bengisu sarnıçlarından geçirerek
Mevlâna Celâleddini" (25. Şiir: 62)*

*"Şems bir soruydu
Bir cevaptı Mevlana
Benziyorlardı bir arada
Kişinin kendisiyle yaptığı bir konuşmaya
Muhyiddinin İbnürrüşde dediğı gibi
Bir evet bir hayır demedi Mevlâna
hep evet dedi Şems'e bu konuşmada*

Şam çarşılarında Mevlâna
Aradı durdu Şemsi
Bir yitirip bir buldu Şemsi
Şems bir bengisuydu ona" (25. Şiir: 62, 63)

Kitapta 'bengisuyu pınarları' olarak karşımıza çıkan peygamberler, din uluları ve yaşadıkları mekânlar, çağ insanının susuzluğunu gidermek için müracaat edeceği yegâne kaynak, yaslanacağı istinat noktalarıdır. *Kelimenin toplayıcı anlamında, İslâm dünyasının yeniden inanç dünyasını kurma*" (Karakoç 1977: 156) anlamına gelen diriliş ülküsü, bu pınarları temel referanslar olarak alır.

"Diriliş, insanın İslâm'la dirilmesi ve İslam'la kurtulması demektir. Diriliş, binbir çiçeği dolaşarak kendine gerekeni toplayıp onların özünü seçen arı gibi, seçenlerin ihya yolunu arayanların yoludur." (Karakoç 1982: 111) diyen Karakoç, adeta okurunu ve kendini bir Musa kılar; Hızır'ın sözlerinin / sohbetinin ardına takılarak *binbir çiçek*'in dolaşıldığı kutsal diriliş yolculuğuna çıkar.

Karakoç'a için "insanlığın sılası" olan İslâm, her ihtimâle karşı, dönüş yolu hatırlanabilsin diye, kendisine çıkan yola silinmez / kazınmaz bazı izler bırakmıştır. Diriliş, "çağın sarhoş gemisi"ne çizilecek bir rota"dır ve diriliş erinin görevi, işte bu rotayı takip etmektir. Sadece kendisi takip etmekle kalmayacak, bu yolda tıpkı Hızır gibi, insanlara rehberlik de edecektir. Bütün İslam coğrafyasına yayılmış bu müşterek bengisuyu değerlerinin *Hızır-meşrep* diriliş erleri tarafından sürekli gündemde tutulması, yeni okumalara tâbi tutulmak suretiyle her dem "taze" kalması gerekmektedir.

DİRİLİŞ'İN BENGİSUYU KAYNAKLARI

Güzergâh 1: Peygamberler

Peygamberleri "yeryüzünde medeniyeti inşa eden öncüler" olarak düşünen Sezai Karakoç, *hakikat medeniyeti*'nin bütün nüvelerinin onlarda içkin olduğunu, *medeniyet*'in, esasen bu nüvelerin açılımları anlamına geldiğini belirtir. Gönderildikleri dönemler dikkate alındığında, Peygamberler, Diriliş'in gerçek öncüleridirler. (Baş 2008: 306)

Hızır'la Kırk Saat'in diriliş güzergâhı boyunca sıraladığı isimlerden biri, bazı İslam âlimlerinin peygamber olduğu konusunda ittifak ettikleri ve *Kur'an-ı Kerim*'de birkaç surede adı geçen Hz. Zülkifl'dir. Hızır, kitabın 8. şiirinde onunla olan "kutsal ortaklık"ından söz eder.

"Zülküfûl bana dedi
Sen su ver ben yemek vereyim
Sen can ver ben kan vereyim
Sen sağı çağır ben şehiti çağırayım

*Sen ovaya in ben dağda oturayım
Ne kutlu ortaklığı o" (8. Şiir: 16, 17)*

Peygamberlerin birer mevsimle eşleştirilmesi, aslında mevsimlerin, dola-
yısıyla Peygamberlerin hikmetinin iyilik ve güzellik oluşundan, görevlerinin
"gül" ile özdeşleştirilen mutlu medeniyeti muştulamak oluşundan kaynakla-
nır. 8. şiirde, isimleri geçen peygamberlerin hangi mevsimlere denk geldikle-
ri şöyle anlatılır:

*"Güz benim artçım
Yaz İsa'nın
Kış Yahya'nın
Bahar yaz güz kış
Ben sen İsa ve Yahya
Bir gülü yetiştirmek için
Yaratılmışız
Şükür Tanrıya" (8. Şiir, 17, 18)*

Hız. Hızır'ın sözünü ettiği diğer bir Peygamber, Allah'ın mucizesi olarak ba-
basız doğan ve "kelim" sıfatıyla bilinen Hz. İsa'dır. Babasızlığı "bütün dillerin
çekildiği o sessizlikte" doğduğu ifade edilerek belirtilen Hz. İsa, akılla izah edi-
lemeyen, maddi sebepleri aşan hikmetli bir doğumla dünyaya gelmiştir.

*"Sonra şölen bitip bütün diller çekilince
İçin bir nar gibi kızardı o sessizlikte
İşte o vakit çocuk doğuran kelime geldi
Doğmadan konuşmayı öğrenen insan geldi
...
Uzun bir sessizlikten sonra gelen o ilk kelimeyi
Bir insan gibi bir er gibi gören
Karşılıklı konuklayan kadın muştı sana
...
Yankı yapan kutlu kadın muştı sana
Bir meleğin bir sözünden gebe kalan kutlu kadın
Ayrılığın şiddetinden gebe kaldın
Aydınlığın artışından oldu Musa
...
Çocuk erdi
Su durdu
Muştı sana" (12. Şiir: 27, 28)*

Kitapta sözü edilen diğer Peygamber, "altını altın, gümüşü gümüş" bilen, an-
cak "peygamberi peygamber bilmeyen" İsrailoğulları'na gönderilmiş olan Hz. İl-

yas'tır. O, akılla izahı mümkün olmayan mucizeler de göstermiş bir peygamberdir.

*"İsrail bir tarihi gece gezerek geçirdi
Altın altın bildi
Gümüşü gümüş bildi
Elçiyi elçi bilemedi"* (13. Şiir: 31)

Hızır, Hz. İlyas, halk arasında Hızır (A.S)'la yılda bir kez buluştuğuna inanılan bir peygamberdir. Bu buluşma günü, "Hızır-İlyas (Hidrellez)" şeklinde adlandırılmıştır. Hızır, bir şiirde ona "kardeşim" diyerek bu buluşmaya işaret eder.

*"Ey ismini okyanus köpüklerinden
Yunusların aynalarda yansımından
Almış olan kardeşim"*(13. Şiir: 31)

Hızır, Hz. Nuh, insanlığın ikinci atası olarak bilinir. Çünkü o, yok olmak üzere olan hakikat'i, bütün canlı varlıklardan bir örneği yaptığı gemiye toplayarak korumuş, onlarla ikinci diriliş gerçekleştirilmiştir. Hızır, gemideki işçilerden biri olduğunu söylediği 15. şiirde, Hz. Nuh'un her türden canlıyı yaptığı gemide biriktirmesi gibi, kendisinin de onun "tahtaları arasında" günlüğünü biriktirdiğini söyler. Esasen *Hızır ile Kırk Saat*, belki de bu günlüğün Hızır tarafından okunduğu metindir (15. Şiir: 35)

Hızır, Hz. Lût, Hz. Yunus, Hz. Davut, Hz. Eyyub Hz. İsa, peygamberlikleri sırasında gösterdikleri mucizeler çevresinde anlatılır:

*"Fırtına Lûta ait
Saçlarım yağmurda uzar
Gözlerim aydınlanır kaynak sularında
...
Yunusa aittir balina
Diş ve tarak Yunusa aittir
Demir ve Zebur ve ses ve öfke Davuta aittir
Ve dert ve sabır ve yara
Ve yarıya dayanmak sanatı Eyyubun işi"* (17. Şiir: 39)

Hızır, Hz. İsa, bir başka şiirde, Havarileriyle yediği son akşam yemeği bağlamında dikkate sunulur. Yemeğin Hıristiyan yorumuna eleştiri getirildiği şiirde, akşam yemeğinin sırları ve metafor değerleriyle ilgili şunlar söylenmektedir:

*"Kana dönüşen bir şarap değil
Duaya çevrilen bir şarap içildi o sofrada
Ten olan bir ekmek lehimi değil
Gönül azığı olan bir ekmek yendi o sofrada"*

(...)

*Orda anlatıldı gece yarısı
Bir iç çağrısı gibi sofradan
Ve İsadın yükselen
Havariyunda yankı yapan
Gelecek dönemin Mekke çağrısı” (24. Şiir: 59, 60)*

İslâm'ın son peygamberi, nebiler serveri Hz. Muhammed, kendinden önceki bütün peygamberlerin özelliklerini kendinde toplayan bir peygamberdir. O nedenle, kitapta en fazla üzerinde durulan odur. “Hz. İbrahim, onun milleti ni kurmuş, putları onun adına kırmış, onun sevgisiyle Allah'ın dostu olmuştur. Hz. Yusuf'un hükümlerliği, onun tedbirinden nişandır. Hz. Musa'nın toplumu, onun toplumundan bir muştudur. Hz. Musa'ya “Sen göremezsin” denmesi, “O görecektir” demektir. Hz. Süleyman Levh-i Mahfuz'dan devlet peteğini indirmiştir, balözünü o dolduracaktır. Hz. Yahya, onun tebliğ sesini yükseltmiştir. Hz. İsa'nın muştusu, onun muştusundan bir yansımadır.” (Baş 2008: 328) Özellikle “Mi'raç” mucizesi ve hikmetli anlamları, bütün peygamberleri içine alan önemli mesajlar yekûnudur.

*“İsa da gelmişti
Arkasında fosfor çizgisi
Musa da gelmişti
Mermer levhalar dikilmişti
İbrahim de gelmişti
Çevresi ateş bir çemberdi
Zeytindi sağı Kudüsün
Solu volkandı
Yusuf da gelmişti
Sağ yanında Bünyamindi
Süleyman da gelmişti
Gelişini kadim bir karınca bildirmişti
Davut da gelmişti
Yankılanmıştı
Gür bir demir sesiyle
Mescid-i Aksada
Ayak sesi
Eyyub da gelmişti
Kudüs iyileşmişti
Lut da gelmişti
Tuz diye bağırmıştı
Havada bulut
Salih bir gök gürültüsünü
Muştucu göndermişti*

*Zülcüfüldü salan
Kudüs gecesine
Yer aşkın bir boya gibi”
Yeşil kelebekleri” (32. Şiir: 93, 94)*

Güzergâh 2: Peygamber ve Din Uluları/Şehirleri

Hızırla Kırk Saat’te hakikat’ in sönmeye yüz tuttuğu dönemlerde gönderilen peygamberler ve gösterdikleri mucizeler, hakikat medeniyetini inşa mücadeleleri anlatılırken, onlarla özdeşleşen bazı şehir adları da zikredilir. Bu şehirlerden çoğu, Karakoç’un bir şiirinde “*doğu birikti birikti*” diyerek dile getirdiği, Peygamberler coğrafyası bazı Doğu şehirleridir. Söz gelimi, Hz. Musa ve Firavun ilişkisi bağlamında Mısır’dan (28. Şiir: 70), Hz. Muhammed ve Miraç hadisesi bağlamında ise “*mutlu Arabistan*” şehirleri Mekke, Şam ve Kudüs’ten söz edilir (32. Şiir: 92). Hz Muhammed’in ayı ikiye bölmesi mucizesi, Doğu ve Batı ayrımını ortadan kaldırarak bu şehirlere şimdi İspanya sınırları içinde kalmış Kurtuba’nın dâhil olmasına neden olmuştur.

*“Ay bir iftar gibi üzüm salkımında
Dolaşan bir mimar mermer bir minberde
Döne döne inen
Bir minareden
Ayın bölünmesinden doğan Elhamra
Ay bir zeytin dalı Kurtubada” (31. Şiir: 85)*

Hızırla Kırk Saat’te Diriliş ülküsünü besleyecek bengisuyu pınarlarından bir grubu da, *Hakikat Medeniyeti’*ni ihya etmek için mutlaka hatırlanması, olgunlaşma serüvenlerinden ilham alınması gereken bazı mutasavvıf ve din âlimleridir. Onlardan ve olgunlaşmaları esnasında geçtikleri bengisuyu kaynaklarından söz edilirken, bazı şehir adları karşımıza çıkıyor. Bu bağlamda, söz gelimi Mevlana Celâleddin Rumi ve Muhyiddin İbn Arabî’den söz edilirken Şam, adeta sembolleşir.

*“Şamdayız
Mevlana ve Mesnevi
Muhyiddin ve Yâsin
Şems ve Füsüs
...
(...)
Şam çarşılarında Mevlâna
Aradı durdu Şemsi
Bir yitirip bir buldu Şemsi
Şems bir bengisuydu ona” (25. Şiir: 62, 63)*

(...)

“Şam çarşılarında Şems alındı Mevlânadan
Kendisine Mesnevi verildi” (25. Şiir: 63)

Dicle kıyısındaki *Bağdat*, Hallac-ı Mansur’un darağacına çekildiği, hakikat medeniyetinin bengisuyu kaynaklarından biri mertebesine yükseldiği mekân olarak anılır:

“Bağdattayız
Dönüp duruyoruz yırtıcı kuşlar gibi
Koparabilir miyiz acaba
Etinden çileli etinden
Döğmeli ciğerinden bir parça
Hallac-ı Mansurun
Kur’an okuyan yüreğinden
Bir ışık kapabilir miyiz
Eriyen gözlerinden
Bir bakış geçer mi içimizden
Bir taş atarak
Bir gül alabilir miyiz
Elinde biten” (26. Şiir: 65)

Kitapta adı geçen ve hayatından bazı anekdotlara atf yapılan diğer isim, *Füsus’ul Hikem* ve *Fütuhât-ı Mekkiye* gibi eserleriyle bilinen İbn Arabî’dir. Bilindiği gibi, İbn-i Arabî, Endülüs’ün Mursiya kasabasında (7 Ramazan 560- 7Ağustos 1165) doğmuştur. 8 yaşında iken Mursiya’dan İşbiliye’ye taşınmışlar ve ilk tahsiline İşbiliye’de başlamıştır. Küçük denecek yaşta şiddetli bir hastalığa yakalanmış, hastalığın tesiriyle bayılmış ve etrafındakiler kendisini öldü sanmışlar. Bu hastalığı *Futuhât-ı Mekkiye* isimli eserinde şöyle anlatır: “*Bu esnada çirkin surathlı kimselerin kendisine eziyet etmek istediklerini, buna karşılık güzel yüzlü ve kokulu bir şahsın kendisini kurtarmaya çalışıp, ötekileri dağıttığını görmüş, bu şahsa kim olduğunu sorunca, “Yasin suresi” cevabını almıştır. Kendisine gelince, babasının başı ucunda ağlayarak, Yasin suresini okumakta olduğunu görmüştür.*” ([http:// muhammedi.net/html/adost_muhyiddin_arabi.html](http://muhammedi.net/html/adost_muhyiddin_arabi.html)) Yasin Suresi’nin insan suretinde görünmesi, Hızır’ın “Yâsin Sûresi” şeklinde görünmesine işaret eder.

“ve Yasin bir delikanlı biçiminde
Ağır bir ölüm hastalığında
Nasıl iyileştirdi İbn-i Arabiyi” (25. Şiir: 62)

Şiirde Hızır, İlim ve irfan aşkıyla şehir şehir dolaşan İbn Arabî ile kendisini, dolayısıyla bütün diriliş erlerini özdeşleştirerek “*Yolları bir urgan gibi/Aya-*

ğına sarmış Muhyiddiniz” der. Ayrıca, Hızır’ın İbn Arabi ile ilişkilendirilmesinde İbn Arabi’nin Hızır’ın hırkasını giymiş olmasının da payı vardır.

*“Mursiyede Tunusta Mısırdadır
Kudiüste Mekke Konyada
Malatyada şamdayız
Yolları bir urgan gibi
Ayağına sarmış Muhyiddiniz” (27. Şiir: 67)*

Aynı şiirde, eserleriyle “kütüphaneleri meleklendiren” (27. Şiir, 68) İbn-i Arabi’nin *Fütûhat-ı Mekkiye*’yi yazıp tamamladıktan sonra, hakikat dışında bir kelime, cümle olup olmadığını sınamak için gerçekleştirdiği eyleme gönderme yapılır. Rivayet edilir ki, İbn Arabi *Fütûhat-ı Mekkiye*’yi tamamladığı vakit, sayfalar halinde onu Kabe’nin damına koymuş. “Eğer bu kitapta benden bir kelime varsa, bu sahifeler kaybolsun” demiş. *Bütün kış bu sahifeler evinin damında kaldığı halde, hiç bir sahifesi kaybolmadıktan sonra kitap tamamlanmıştır.*” (http://muhammedi.net/html/adost_muhyiddin_arabi.html). Kitabın 25. şiirinde Hızır, aslında o kitaptaki bazı sayfaları ayıkladığını, sahifelerinin kaybolmasına engel olanın kendisi olduğunu belirtir:

*“Mekke çatısında Füsusun ve Fütuhatin yapraklarını ayıklayan
Güneşin yağmurun ve rüzgarın yardımcısı kimdi” (25. Şiir: 62)*

SONUÇ

Sezai Karakoç, Hızır’ın anlatıcı olduğu *Hızırla Kırk Saat* adlı kitabında, yeneden dirilişin mümkün olması için beslenilmesi gereken bengisuyu kaynaklarını anlatır. Bunlar, zâhir ve bâtın bilgisine sahip bazı Peygamberler, din uluları ve Kur’an- Kerim’de kendilerinden bahsedilen Ashab-ı Kef’dir. Bu bakımdan, kitaptaki şiirler, Hz. Musa ile yaptığı yolculukta eylemleriyle öne çıkan Hızır’ın değil, bir süre insanlara görünmeme kararı alan Hızır’ın hatırlamaları etrafında kurulmuştur. Hızır, hatırladıklarını “bengisuyu” kavramı çevresinde örer.

Ashab-ı Kef’in imanını koruyan uykusu ya da ölü balığın dirildiğini söylemeyi unutan Hz. Musa’nın yol arkadaşının unutkanlığı, Hızır’ın insanlara görünmeme kararına benzer. O, bu süreyi bengisuyu kaynaklarını zihninden geçirerek değerlendirir. Böylece, kendini koruyup diri tuttuğu gibi, hatırlamalarını takip eden okur için de tazeleyici bir diriliş yolculuğu başlatmış olur. Bir anlamda okurun Musa, şairin ise Hızır olduğu ve birlikte, sözel olarak bengisuyu kaynaklarını dolaştıkları şiirlerden oluşan kitap, bu yönüyle bir olgunlaşma-diriliş yolculuğu anlatısına benzer. Peygamber ve din ulularının yaşadıkları mucizevi olay ve durumlarla inanç alanının belli başlı hassasiyetler ha-

ritası çizilirken, bir yandan da, söz konusu edilen bazı şehirlerle bu inanç dünyasının haritası çıkarılır. Aralarındaki yapay sınırlar, adları geçen figürlerle birbirlerine bağlanır. Hızır'ın zaman ve mekân kayıtlarından uzak oluşu, bunları diriliş ülküsü altında bir arada tutar.

KAYNAKLAR

- BAŞ, Münire Kevser (2008), *Diriliş Taşları (Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar)*, Ankara: Lotus Yayınları.
- KARATAŞ, Turan (1998), *Doğu'nun yedinci Oğlu: Sezai Karakoç*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (1982), *Hızır'la Kırk Saat*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali* (1998), (Haz.: Prof. Dr. Suat YILDIRIM), İstanbul: Feza Gazetecilik Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (1982), "Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir", *Edebiyat Yazıları I*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KARAKOÇ, Sezai (1977), *Çağ ve İlham II*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi* (1986): Cilt: 9, Ankara: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- http://muhammedi.net/html/adost_muhyiddin_arabi.html
- <http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=425>